

KAZENSKO PROCESNO PRAVO

Literatura:

- Dušan Požar: Osnove kazenskega procesnega prava (1991)
- Bayer: Jugoslavensko krivično procesno pravo (Zagreb, 1960, lastni prevod)
- Zakon o kazenskem postopku (1994 + spremembe 1998, 1999, 2000 in 2001)
- Kazenski zakonik RS (1994 + spremembe 1999)

KP je celota dejanj, ki jih sistematično opravljajo državni organi in drugi udeleženci v primeru verjetnosti (utemeljenega suma), da je bilo storjeno k.d., da bi se ugotovilo, ali je bilo res storjeno, ali ga je storil obdolženec in ali so po predpisih kaz. prava podani pogoji, da se storilcu izreče kaz. sankcija. Dejanja organov (sodišče, DT, organ za notranje zadeve) in drugih oseb (obdolženec, priča, oškodovanec, zagovornik itd.) so pravno normirana – to so *procesna dejanja* (procesno dejanje je voljno dejanje /aktivno ali pasivno/ procesnega udeleženca z dol. procesnim učinkom in je normirano s procesnim pravom).

Temeljne vrste kazenskega postopka:

1. *redni ali splošni k.p.* → za k.d., za katera je predpisana kazen nad 3 leta zapor, opravlja se z vsemi formalnostmi in z upoštevanjem vseh načel, ki jih pozna naše procesno pravo, razdeljen je na več stadijev.
2. *skrajšani ali sumarni k.p.* → za k.d., za katera je predpisana denarna kazen ali zapor do 3 let, nima vseh formalnosti kot reden k.p., njegova struktura je bolj enostavna (predvsem nima stadija preiskave).
3. *k.p. proti mladoletnikom* → za mladoletnike in osebe, ki so storile k.d. kot mladoletniki in v času sojenja niso dopolnile 21 let, iz posebnih razlogov so določeni odmiki od načel, ki veljajo za redni k.p.
4. *posebni (nepravi) k.p.* → v njih se ne razpravlja (ali pa le posredno) o kaz. odgovornosti in ne izrekajo kazni. Njihov namen je drugačen od namena k.p., vendar pa je vselej v zvezi s storitvijo k.d. (npr. postopek za uporabo varnostnih ukrepov, za izbris sodbe, za mednarodno pravno pomoč...)

STADIJI KAZENSKEGA POSTOPKA

K.p. ima svojo zgradbo → praviloma prehaja skozi več razvojnih stopenj – stadije k.p. Vsak stadij je strogo ločen, je posebna celota in ima svojo posebno nalogo oz. poseben namen. Z izpolnitvijo svoje naloge stadij prispeva h končnemu cilju k.p. – rešitvi vprašanja, ali je bilo storjeno k.d., ali je obdolženec storilec in ali so podani pogoji, da se storilcu izreče kaz. sankcija. Praktičen pomen delitve na stadije: od stadija postopka so pogosto odvisne pravice in dolžnosti posameznih procesnih subjektov (npr. DT ima v preiskavi nekatere drugačne pravice od tistih, ki jih ima na gl. obravnavi; zagovornik obdolženca pa ima na gl. obravnavi širše pravice kot v preiskavi).

STADIJI REDNEGA KAZ. POSTOPKA: 1. pripravljalni postopek (preiskava)
2. obtoževanje z morebitno kontrolo obtožbe
3. gl. obravnava s sodbo
4. dostava sodbe zaradi izvršitve kaz. sankcije
5. stadij pravnih sredstev

ZKP govori o *predhodnem postopku*, ki zajema: predkazenski post. (postopek s kaz. ovadbo) + preiskavo + stadij obtoževanja z morebitno kontrolo obtožbe.

Ni nujno, da gre vsak k.p. skozi vse te stadije (predpisani so za redni k.p.). Npr. lahko pride do ustavitve postopka v stadiju preiskave ali stadiju obtoževanja, ali odpade pritožbeni postopek (če upravičenci ne vložijo pritožbe). Ob zakonsko določenih pogojih lahko DT vloži obtožbo brez preiskave (odpade ta stadij) → k.p. se tu začne s stadijem obtoževanja.

Vsi stadiji ne potekajo pred enakim sodiščem (1-4 stadij pred sodiščem I. st., 5 stadij pred sodiščem II. st.).

V posameznem stadiju razlikujemo določene *faze postopka*, za katere so značilna posebna procesna dejanja in določeni odnosi med strankami (pravice in dolžnosti) in s temi zvezan določen položaj procesnih subjektov. Tako ločimo npr.:

– v stadiju preiskave: fazo uvedbe preiskave, fazo izvedbe in fazo končanja preiskave;

- v stadiju gl. obravnave: fazo priprave gl. obravnave ("vmesni postopek") + in več faz v poteku gl. obravnave v ožjem smislu (zaslišanje obdolženca, dokazni post., beseda strank, izdaja sodbe, razglasitev sodbe...);
- v stadiju pritožbenega postopka: postopek s pritožbo pri sodišču I. st., dostava pritožbe in spisa DT, izdaja odločbe sodišča II. st., pismena izdelava in dostava sodbe...

Razmerje do KMP: kaz. pravo v ožjem smislu označujemo kot *materialno* zato, ker normira (predpisuje) k.d. ter pogoje in vsebino pravice do izrekanja kaz. sankcije oz. ker urejuje kaznivost (določa, katero ravnanje je k.d.). KPP pa predpisuje postopek, v katerem se ugotavlja, ali obstajajo pogoji, ki jih KMP določa za porabo kaz. sankcije. KPP obstoji zato, da se lahko uveljavijo predpisi KMP – zato si KPP ne moremo zamisliti brez KMP, ki je njegova vsebina.

Razmerje do kriminalistike: to je veda (znanost) o sredstvih in metodah odkrivanja k.d. in njihovih storilcev. Gre za sredstva in metode naravnih in tehničnih znanosti ter za določena izkustvena pravila, s pomočjo katerih se opravljajo konkretne naloge pri iskanju dokazov o k.d. in storilcu. Predmet kriminalistike so torej pravila naravnih in tehničnih znanosti in izkustvena pravila, medtem ko so predmet KPP kot znanosti pravna pravila o procesnih dejanjih in procesnih odnosih. Pravne predpise KPP morajo procesni organi obvezno uporabljati, medtem ko pravila kriminalistike zanje niso obvezna.

V I R I

- *Zakon o kazenskem postopku* (1994 + spremembe 1998, 1999, 2000, 2001) – glavni vir
- *ustava RS* – veliko določb se neposredno ali posredno nanaša na k.p. in ureditev organov javnih služb, ki delujejo v tem postopku (npr. določbe za odvzem prostosti, o odreditvi in trajanju pripora...)
- *organizacijski (ureditveni) zakoni*, ki urejajo organizacijo in pristojnosti drž. organov, ki sodelujejo v k.p. (Zakon o sodiščih, Zakon o državnem tožilstvu, Zakon o odvetništvu, Zakon o državnem pravobranilstvu, Zakon o policiji...)
- procesne določbe iz *mednarodnih pogodb in običajne norme mednarodnega prava* (v njih so urejene t.i. procesne imunitete, mednarodnopravna pomoč in ekstradicija – izročitev)

V E L J A V N O S T

Krajevna: KPP je omejeno na teritorij države in je pri nas izključno pravo (naši procesni organi smejo uporabljati samo naše pravo; *lex fori*). Domače procesne predpise morajo uporabljati tudi tujci, ko vodijo postopek po zaprosilih tujih sodišč in zanje opravljajo procesna dejanja. Tuji drž. organi ne uporabljajo SLO KPP, pač pa uporabljajo rezultate procesne dejavnosti naših organov, kadar ti dajejo tujim sodiščem kazenskopravno pomoč.

Časovna: Kazenskoprocesni zakon se začne uporabljati z dnem, ko začne veljati in preneha s potekom njegove veljavnosti. Sicer veljajo za veljavnost enaka pravila kot za druge zaklone, le *vacatio legis* je običajno daljši (ne 8 dni od objave!). Ob spremembi novi procesni zakon popolnoma nadomesti (razveljavi) starega (abrogira). Izjeme so lahko le za nekatere tekoče zadeve (*abrogacijska klavzula* v "prehodnih in končnih določbah").

Osebna: Predpisi KPP se v k.p. uporabljajo zoper katerokoli osebo (državljanca SLO ali tujca), ki pred našimi procesnimi organi odgovarja za k.d. Načeloma se postopek lahko vodi zoper vsako osebo, za katero je verjetno, da je storila k.d. pri nas, ali v tujini in so podani pogoji, ki jih naš KZ zahteva, da se po njem kaznuje. K.p. ne morejo voditi le zoper osebe, ki uživajo določeno imuniteto (kazensko ali procesno).

- **kazenska imuniteta:** izključuje kaznivost za izraženo mnenje in glasovanje v telesu (sodni senat, parlament).
- **procesna imuniteta:** ne zadeva vprašanja kaznivosti, pomeni le procesno oviro za uvedbo in potek k.p. ali za odreditev pripora zoper osebe, ki so je deležne. Ne nanaša se na k.d., ki so predmet kaz. imunitete, ampak na druga k.d. Vsebinsko te imunitete je v tem, da oseba, ki je je deležna:
 - ne more biti priprta brez dovoljenja telesa, katerega član je,
 - zoper njo se ne more začeti postopek brez dovoljenja telesa, katerega član je, če se sklicuje na imuniteto.
 Vsebinsko procesne imunitete se nekoliko razlikuje, če je bila oseba zalotena pri težjem k.d. – takrat se lahko pripre in zoper njo začne postopek brez dovoljenja telesa, vendar mora procesni organ o svojem ukrepu obvestiti predstavnika telesa (telo odloči, ali naj se postopek nadaljuje oz. ali naj sklep o priporu ostane v veljavi). Telo lahko vzpostavi procesno imuniteto tudi osebi, ki se nanjo ni sklicevala, če je to potrebno za opravljanje njene funkcije.

Procesna imuniteta ne oprošča kaz. odgovornosti za storjeno k.d. Če se pridobi dovoljenje, se k.p. lahko uvede in storilec je lahko kaznovan. Če preneha mandat, preneha tudi imuniteta in postopek se lahko izvede. Zastaranje kaz.

pregona ne teče v času, ko velja procesna imuniteta, pretrga pa se z vložitvijo zahteve procesnega organa, da se dovoli pregon. Procesna imuniteta tudi ne varuje pred izvršitvijo kaz. sodbe, ki je izrečena v postopku, ki je tekel pred nastankom procesne imunitete.

- **Pri nas jo imajo:** predsednik RS, poslanci in sodniki (za nekatere velja za vsa k.d., za druge pa samo za tista, ki jih storijo pri izvrševanju funkcije – *funkcionalna imuniteta*). Lahko se nanaša na cel k.p. ali le na posamezne procesne institute (pripor, preiskava prostorov...).
- **Po mednarodnem pravu jo imajo tudi:** tuji poglavarji in šefi držav, diplomatski predstavniki, člani njihovih družin in uradnega spremstva, predstavniki OZN in drugih MO (osebe, ki uživajo t.i. eksteritorialno pravo; *diplomatska in konzularna imuniteta*).

Razlaga KPP: možna je *analogija* (v nasprotju s KMP), ni pa dovoljena tam, kjer jo želi zakon s taksativnim naštevanjem izključiti (npr. naštete absolutne kršitve ZKP). V primeru dvoma se uporabi za obdolženca ugodnejša rešitev ("*in dubio pro reo*").

Pravila ZKP naj zagotovijo, da se nihče, ki je nedolžen, ne obsodi, storilcu k.d. pa izreče kazenska sankcija ob pogojih, ki jih določa KZ in na podlagi zakonitega postopka.

Domneva nedolžnosti: Kdor je obdolžen kaznivega dejanja (k.d.), velja za nedolžnega, dokler njegova krivda ni ugotovljena s pravnomočno sodbo.

Odvzem prostosti (4.čl.): Za odvzem prostosti osumljencu šteje vsaka omejitev prostosti, ki pomeni prisilno pridržanje. Oseba, ki ji je vzeta prostost, mora biti takoj obveščena o razlogih za odvzem prostosti (v materinem jeziku ali jeziku, ki ga razume). Takoj mora biti poučena, da ni dolžna ničesar izjaviti, da ima pravico do takojšnje pravne pomoči zagovornika, ki si ga sama izbere, in o tem, da je pristojni organ na njeno zahtevo dolžan o odvzemu prostosti obvestiti njene najbližje. Osumljenec ima pravico do zagovornika od odvzema prostosti dalje. Če si ga ne more zagotoviti sam glede na svoje gmotne razmere, mu ga na njegovo zahtevo in stroške države postavi organ za notranje zadeve, če je to v interesu pravičnosti.

Zaslišanje: Obdolžencu se mora že pri prvem zaslišanju povedati, katerega dejanja je obdolžen in kaj je podlaga za obdolžitve. Omogočiti se mu mora, da se izjavi o vseh obremenilnih dejstvih in dokazih ter da navede tista dejstva in dokaze, ki so mu v korist. Obdolženec se ni dolžan zagovarjati in odgovarjati na vprašanja. Če se zagovarja, ni dolžan izpovedati zoper sebe ali svoje bližnje ali priznati krivde.

Jezik: Kaz. postopek teče v slovenskem jeziku. Če je pri sodišču v uradni rabi tudi italijanski ali madžarski jezik, lahko teče postopek tudi v tem jeziku. Tožbe, pritožbe in druge vloge se sodišču podajajo v slovenskem jeziku (lahko pa tudi v ital. in madž., če je v uradni rabi pri sodišču). Stranke, priče in drugi udeleženci v postopku imajo pravico uporabljati svoj jezik (pri preiskovalnih in drugih sodnih dejanjih, na gl. obravnavi). Zagotovljeno je prevajanje sodnega tolmača. Lahko se odpovejo prevajanju, če znajo jezik, v katerem teče postopek (v zapisnik je treba zapisati, da so bile poučene in kaj so izjavile).

Nihce ne sme biti preganjan in kaznovan zaradi k.d., za katero je bil s pravnomocno sodno odločbo oproščen ali obsojen ali je bil k.p. zoper njega pravnomocno ustavljen ali je bila obtožba zoper njega pravnomocno zavržena. (10.c.l.)

Prepoved reformacije in peius: Pravnomočna sodna odločba se sme spremeniti v postopku z izrednimi pravnimi sredstvi samo v obsojenčevo korist.

Rehabilitacija: Kdor je bil neupravičeno obsojen za k.d. ali mu je bila neutemeljeno odvzeta prostost, ima pravico biti rehabilitiran, pravico do povrnitve škode in druge pravice, ki jih določa zakon.

Uvedba kazenskega postopka: Uvede se na zahtevo upravičenega tožilca (DT-državni tožilec, zasebni tožilec). Če DT spozna, da ni razlogov za uvedbo ali nadaljevanje k.p., lahko stopi na njegovo mesto oškodovanec kot tožilec ob pogojih, ki jih določa zakon.

POGLAVITNI ZGODOVINSKI TIPI K.P.

Celotni dosednji zgod. razvoj je prinesel 3 temeljne vrste ali tipe (značilne oblike) k.p.: akuzatorni, inkvizicijski in mešani. K.p. katerekakoli zgod. obdobja katerekoli dežele je mogoče podrediti enemu od njih. Zamenjava med njimi je potekala z dolgotrajnim in postopnim preraščanjem ene oblike postopka v drugo. Pri tem so se v novem postopku vselej ohranjale neke sestavine izginulega postopka, zato te postopke redko najdemo v njihovi "čisti" obliki.

1. akuzatorni (obtožni) postopek

2. inkvizicijski (preiskovalni) postopek
3. mešani postopek

1. AKUZATORNI (OBTOŽNI) POSTOPEK

Zgodovinski pregled: najdemo ga že v stari Grčiji in v posameznih razdobjih rimske procesne zgodovine (rimska država je zelo razvila civilno pravo, zato je bil obtožni postopek precej podoben pravdnemu postopku). V primitivni obliki, prepredeni z iracionalnimi dokaznimi sredstvi, ga srečamo tudi v državah zgodnjega srednjega veka, ko se nemočna državna oblast ni mogla sistematično boriti zoper kriminaliteto. V kontinentalni Evropi je bil potisnjen v ozadje s pojavom inkvizicijskega postopka (13. stol.), v Angliji pa se je še naprej postopoma razvijal in se v obdobju meščanskega liberalizma razširil v države, ki so svoj pravni red gradile po angleškem vzoru. V anglosaškem pravnem sistemu obstaja še danes (vendar se pred njim opravijo policijske poizvedbe, ki imajo izrazito inkvizicijsko naravo; akuzatornost pa je okrnjena tudi na gl. obravnavi, kjer se obdolženec lahko spremeni v dokazno sredstvo, če se ponudi sodišču za pričo v svoji stvari).

Osnovne značilnosti:

- postopek v celoti poteka kot pravni spor 2 strank pred pasivnim sodiščem (ta spor samo nadzira in o njem odloča).
- stranki v postopku: tožilec (*actor*) in obdolženec (*reus*).
- brez zahteve upravičenega tožilca se spor ne more začeti, a mora se ustaviti, če tožilec odstopi od pregona;
- **položaj tožilca:** opravlja vse aktivnosti, ki spadajo v funkcijo pregona, opredeljuje obremenilna dejstva in jih mora dokazati (dokazno breme) + izvaja tudi dokaze, ki so v prid obtožbi (dokazi obtožbe).
- **položaj obdolženca:** strogo je določen z njegovim položajem procesne stranke, ki se upira tožilcu in opravlja funkcijo obrambe. Opredeljuje razbremenilna dejstva in ima glede njih dokazno breme. Z raznimi procesnimi dejanji (npr. z navzkrižnim izpraševanjem) lahko pobija dokaze obtožbe, pred sodiščem mora izvesti obrambne dokaze (če jih je ponudil). Ker skupaj s tožilcem izvaja dokaze, ne more biti hkrati tudi sam dokazno sredstvo (zato ta postopek ne pozna zasliševanja obdolženca o k.d.). Edino vprašanje, ki se mu sme postaviti je, ali šteje obtožbo za utemeljeno (kriv/nekritiv) → če meni, da je obtožba utemeljena, se šteje, da ne nasprotuje dejstvom, na katerih sloni in jih zato ni treba ugotavljati – določi se kazen.
- **položaj sodišča:** značilen je pasiven položaj, od katerega sta povsem izločeni funkciji pregona in obrambe (ti sta zaupani procesnim strankam), odloča le o dopustnosti procesnih dejanj strank (še to praviloma na njihovo pobudo), ni dolžno sodelovati pri dokazovanju (to je procesna dolžnost strank), po končani razpravi mora izdati odločbo o tem, ali je obdolženec kaz. odgovoren in če je, odločiti o kaz. sankciji. V teoriji je razširjeno mnenje, da pasiven položaj sodišča zagotavlja njegovo objektivnost.
- **dokazni sistem:** veljal je racionalni dokazni sistem (dejstva se dokazujejo na osnovi izkustvenih pravil in logičnim sklepanjem), dokazna sredstva: izpovedba priče, razni predmeti in listine. Obdolženec ni dokazno sredstvo, ker je stranka.

Le v obtožnih postopkih starih germanskih in slovanskih držav, ki so vzniknile na ruševinah rimskega cesarstva, je veljal iracionalni dokazni sistem – dokazovanje je temeljilo na mistično religioznih predstavah, dokazna sredstva so bila npr. t.i. ordalije ("božje sodbe"), sodni dvoboj, prisežniki itd. V iracionalnem obtožnem postopku srednjeveških držav pa je dokazno breme praviloma nosil obdolženec.

Pomen postopka: vsebuje močne demokratične elemente. Z vidika varstva človekovih pravic je položaj obdolženca bolj ugoden kot v drugih postopkih. V okviru tega postopka so se uveljavila načela javnosti, kontradiktornosti, ustnosti in neposrednosti izvedbe dokazov. Tudi kadar postopek vsebuje pripravljalni stadij, ta poteka v obliki pravnega spora strank in z namenom zbrati gradivo za odločitev, ali naj se obdolženec sploh postavi pred sodišče (vloži obtožnica). Temeljna pomanjkljivost: sodišče ni dolžno zbirati procesnega (dokaznega) gradiva, tudi prepoved zaslišanja obdolženca o k.d. povzroča težave in vpliva na učinkovitost zatiranja kriminalitete.

~~~~~

AKUZATORNI KAZENSKI POSTOPEK (Bayer)

Pomembna značilnost tega postopka je, da se odvija v obliki spora dveh enakopravnih strank (tožilec, obtoženec) pred sodiščem, ki spor rešuje. Spor pred sodiščem sproži **tožilec** s tožbo, s katero toži konkretno osebo zaradi konkretnega k.d. in zahteva, da sodišče obtoženca kaznuje. Brez tožbe upravičenega tožilca se ta postopek ne more začeti.

V različnih zgodovinskih obdobjih in v različnih vrstah akuzatornega (*accusator* – tožilec) postopka kot upravičeni tožilec nastopa različni subjekt. Včasih se zanj smatra oseba, ki je oškodovana s k.d. (sistem privatne tožbe – ta je obstajal npr. v primitivnem srednjeveškem slovansko-germanskem kaz. postopku), včasih pa kot tožilec nastopa katerikoli državljani (*quivis ex populo*, sistem popularne tožbe – obstajal je v rimskem k.p. v dobi republike, danes pa v angleškem k.p.). V akuzatornem postopku čistega tipa zelo redko srečamo javni (državni) organ kot tožilca (državnega tožilca).

V čistem akuzatornem postopku, če tak postopek temelji na racionalni osnovi, je tožilec dolžan dokazati utemeljenost tožbe, t.j. da je obtoženi storil k.d., za katero je obtožen. Tožilec nosi dokazno breme. Če tožilec ne uspe dokazati, kar je dolžan, mora sodišče obtoženca oprostiti v smislu principa: "*actore non probante reus absolvitur*" (če tožilec ne dokaže, se obtoženec oprosti). Funkcija tožilca se imenuje funkcija pregona.

Druga stranka v postopku je **obtoženec**. To je oseba, za katero tožilec v tožbi trdi, da je storila določeno k.d., in za katero zahteva od sodišča, da jo kaznuje. V čistem akuzatornem postopku je obtoženec popolnoma enakopravna stranka tožilcu. Obtoženec ima samo eno samo dolžnost – da se spusti v proces, ki je sprožen proti njemu (po potrebi se v to prisili – vendar samo s prisilno privedbo na sodišče). Obtoženec mora na poziv priti na sodišče in tam odgovoriti na tožbo – izjavi, ali smatra tožbo za utemeljeno ali ne (več ni potrebno). Tožilec in sodišče nista pooblaščenca, da obtožencu postavljata kakršnakoli druga vprašanja (razen tistega, da se izjavi o utemeljenosti tožbe). To je ena glavnih katarakteristik čistega akuzatornega postopka, po kateri se razlikuje od inkvičijskega postopka.

V pogledu procesnega prava je obtoženec popolno enakopraven s tožilcem. Sodišču lahko daje kakršnekoli izjave, lahko prizna utemeljenost obtožbe, lahko se brani kakorkoli hoče (celo z molkom), lahko predlaga dokaze za obrambo (sodišče jim mora na razpravi dovoliti), če se nanašajo na dejstva, ki jih je treba ugotoviti v k.p.

Če teža dokazovanja leži na tožilcu, obtoženec ni dolžan dokazovati, da ni kriv (ima pa pravico to dokazovati), dejansko pa je prisiljen v tako dokazovanje kadar meni, da je tožilec uspel prepričati sodišče v resničnost svojih navedb. Funkcija obtoženca se imenuje funkcija obrambe.

Funkcija **sodišča** je razsodba med strankama, t.j. odločanja ali je treba ugoditi obtožbi in obtoženca razglasiti za krivega in ga kaznovati ali pa ga oprostiti obtožbe. Da bi sodišče lahko odločilo, mora izvesti razpravo, na kateri se izvedejo vsi dokazi, ki jih predlagajo stranke in stranke tudi razpravljajo o njih.

Značilen je objektiven položaj sodišča. Sodišče ne more po lastni iniciativi začeti k.p., ampak ga lahko začne samo na iniciativo (tožbo) tožilca. Če bi namreč sodišče dajalo iniciativo za začetek k.p., bi moralo biti že v trenutku dajanja te iniciative (= še pred sojenjem) do neke mere prepričano, da je obdolženec kaz. odgovoren, to pa bi bistveno zmanjšalo sposobnost sodišča za objektivnost. Nadalje se objektivnost sodišča kaže v tem, da stranke same predlagajo dokaze (ne sodišče). To pravilo je v sodobnem akuzatornem postopku postavljeno v tem smislu, da iniciativa dokazovanja leži na strankah, vendar pa sodnik lahko tudi po lastni iniciativi izvede dokaze, ki jih smatra za potrebne. Če stranke resno vzamejo svoje interese, pa sodišče zelo redko izvede dokaz, ki ga nobena od strank ni predlagala. Na razpravi je strankam prepuščeno zaslišanje prič in ne sodišču (tako je bilo tudi v rimskem kaz. postopku v dobi republike, in je danes v Angliji).

Objektivni položaj je do neke mere privedel do pasivnosti sodišča v pogledu nekaterih važnih funkcij v k.p. (iniciativa za začetek k.p., iniciativa za zbiranje dokazov, izvajanje dokazov na razpravi).

Značilnosti postopka:

- a) **javnost:** razprave so javne in se jih lahko udeležuje vsak meščan. To omogoča meščanom vpogled v način delovanja pravosodja s strani državnih sodišč.
- b) **ustnost:** ustno razpravljanje strank, v razvitejših akuzatornih postopkih so tudi ustna podajanja vseh dokazov pred sodiščem. Tako lahko navzoči meščani spremljajo tok razprave (to ne bi bilo mogoče pri pismenem postopku).
- c) **neposrednost dokazov:** dokazi se na razpravi podajo neposredno (ne berejo se zapisniki o izvajanju teh dokazov pred razpravo).
- d) **kontradiktornost:** vsa procesna dejanja se (če je le mogoče po naravi stvari) opravljajo v prisotnosti obeh strank, ki imata pravico in možnost, da zastopata svoje interese in izražata svoja stališča.

Če se v akuzatornem postopku neke konkretne države pred razpravo vodi pripravljalni postopek (preiskava), z namenom, da se odloči ali bo tožilec obdolženca sploh obtožil in ga s tem postavil pred sodišče, kot tudi da se pripravi eventualna razprava pred sodiščem – ima tudi tak pripravljalni postopek akuzatorni karakter. Lahko se začne samo na zahtevo upravičenega (pooblaščenega) tožilca in se sestoji iz enakopravnega razpravljanja in podajanja dokazov strank pred sodiščem.

V zgodovinskem razvoju pa je čisti akuzatorni k.p. poleg vseh pozitivnih lastnosti pokazal tudi svoje velike slabosti. S postavljanjem obtoženca v zelo ugoden procesni položaj ta postopek ne ščiti samo po krivem obtožene meščane (nedolžne), ampak tudi prave krivce, ki jim omogoča, da procesne pravice izkoristijo za izigranje pravosodja. To je razlog, zakaj je čisti akuzatorni postopek zelo redek v sodobnem času.

2. INKVIZICIJSKI (PREISKOVALNI) POSTOPEK

Zgodovinski nastanek: ta postopek je pravo nasprotje akuzatornemu. Razvil se je iz cerkvenega (kanonskega) kaz. prava v 13. stol. (najprej v posvetnih k.p. italijanskih mest, od tam pa se je razširil po vsej Evropi, razen v Angliji). Največji vzpon je dosegel v času absolutne monarhije, saj je združen z razvojem kapitalističnih odnosov v fevdalni družbi, okrepitvijo kraljevske oblasti, nastankom centralizirane, absolutistične in policijske države. Postopoma je v celoti izpodrnil akuzatorni postopek v vseh evropskih deželah do konca 14. stol. Po francoski revoluciji (1789) so začele zakonodaje v evropskih deželah ta postopek pospešeno opuščati in na njegovo mesto je prišel *mešani k.p.*

Osnovne značilnosti:

- je uradovanje sodnih organov v primeru verjetnosti, da je bilo storjeno k.d.
- ne obstajajo stranke (temeljna teoretična razlika od akuzatornega postopka).
- v rokah sodišča so vse 3 temeljne procesne funkcije (obtožba, obramba, sojenje). Funkcija obtožbe: sodišče začne postopek, preiskuje in presodi kaz. zadevo.
- deli se na 2 dela: preiskavo in sojenje.
- glavni stadij tega postopka je preiskava (*inquisitio*). Stadij sojenja je samo konec preiskave (njen privesek).

Potek postopka:

- ❖ **preiskava:** z njo se začne postopek. Preiskavo opravi preiskovalec (*inkvirent*), prične jo po uradni dolžnosti, ko na kakršenkoli način izve za k.d. Na začetku preiskave zoper obdolženca (*inkvizita*) odredi preiskovalni zapor, ki je vedno obligatoren (razen za najlažja dejanja). Preiskovalec sam zbira in izvaja dokaze (zaslišuje obdolženca, priče in izvedence), da bi zadevo toliko razjasnil, da bi se lahko izrekla sodba o obdolženčevi kaz. odgovornosti (racionalni dokazni sistem).
- ❖ **tortura (mučenje):** procesno pravo je predpisovalo, koliko in kakšnih dokazov je potrebnih za razsodbo (za težja k.d. ni moglo priti do obtožbe, če obdolženec dejanja ni priznal) – zato je pravo dajalo možnost s torturo prisiliti obdolženca k priznanju. O mučenju ni mogel odločiti inkvirent, temveč je odločal sodni senat – ta je na predlog inkvirenta dovolil mučenje, če obdolženec v preiskavi ni priznal dejanja, bil pa je obremenjen z zadostnimi indici.
- ❖ **seja sodnega senata:** po končani preiskavi je preiskovalec predal spis sodnemu senatu, ki je bil pristojen izreči sodbo. Senat ni opravil obravnave, ampak je odločal na seji, na kateri inkvirent ni sodeloval. Sodbo je izrekel na podlagi spisa, ki ga je napravil inkvirent, ko je v preiskavi o vsakem zaslišanju sestavil poseben zapisnik (pismenost postopka). Senat je smel pri sojenju upoštevati samo to, kar je bilo v spisu ("*quod non est in actis non est in mundo*" – kar ni v spisu, ne obstaja). Obtoženca in prič sploh ni videl, temveč je sodil na podlagi zapisnikov o njihovih zaslišanjih v preiskavi.
- ❖ **izrek sodbe:** sodni senat je lahko izrekel obsodilno ali oprostilno sodbo ali sodbo, s katero so obdolženca le začasno oprostili (*absolutio ab instantia*) → še vedno pa je ostal sumljiv, da je storil k.d. (njegov pravni položaj je bil negotov, saj se je postopek zoper njega lahko vsak čas znova začel).

Pomen postopka: osnovni pomanjkljivosti: zelo neugoden položaj obdolženca (objekt postopka) + združitev vseh procesnih funkcij v rokah državnega organa, ki zbira procesno gradivo. Sodba se je izrekla brez neposredne ocene dokazov, postopek je bil pismen in v celoti tajen (pri procesnih dejanjih so smeli biti navzoči le udeleženci postopka). Pozitivni pridobitvi: uvedba *načela oficialnosti* (uradnosti) kaz. pregona (brez tega si danes ne moremo predstavljati zatiranja kriminalitete s pomočjo kaz. pravosodja) + uvedba *instrukcijske* ali **INKVIZICIJSKE MAKSIME** – pravila, da ima sodišče pravico in dolžnost zbirati dokazno gradivo in izvajati dokaze, ki so potrebni za izdajo sodbe. Sodobni k.p. večine držav vsebuje tudi druge elemente, ki izvirajo iz inkvizicijskega postopka (npr. pravica sodišča zasliševati obdolženca, tajnost preiskave itd).

"INKVIZITORSKI" POSTOPEK: pa je postopek katoliške cerkve za boj proti krivoverstvu (hereziji), ki so ga vodili inkvizitorji kot posebni papeževi sodniki. Ta postopek se je razlikoval tudi od rednega cerkvenega k.p., ki so ga za verska k.d. in za duhovnike vodili škofi. Uveden je bil v 13. stol. v tistih deželah, v katere je papež pošiljal

inkvizitorje zaradi preprečevanja krivoverstva. Ta posebna cerkvena sodišča imenujejo tudi "cerkvena inkvizicija" ali na kratko "inkvizicija".

Po procesni strukturi je postopek pripadal tipu cerkvenega inkvizicijskega postopka, vendar s številnimi spremembami. Najvažnejši spremembi: popoln odvzem pravice do obrambe in brezobzirna uporaba torture (ki se v kanonskem pravu sploh ni dovoljevala) Tako je postopek postal eden najslabših, kar jih pozna zgodovina. Inkvizitorska sodišča so bila pristojna za razmeroma veliko število verskih deliktov. Poleg **herezije** (ločinski nauk, ki se loči od uradne dogme) in **shizme** (razkola, delitve, cepitve vere) so inkvizitorji zelo kmalu razširili svojo pristojnost tudi na delikt čarovništva (magije). Najhujša kazen, ki so jo lahko izrekli, je bila dosmrtna ječa. Če pa so menili, da ta kazen ne zadošča, so obsojenca predali posvetni oblasti (to je v praksi pomenilo smrt na grmadi).

~~~~~

INKVIZICIJSKI KAZENSKI POSTOPEK (Bayer)

je čisto nasprotje akuzatornemu k.p. Za razliko od akuzatornega k.p., ki ima komplicirano konstrukcijo spora enakopravnih strank pred sodiščem, ki rešuje ta spor, pa se inkvizicijski k.p. lahko okarakterizira kot enostavno uradovanje sodnih organov v primeru verjetnosti, da je storjeno k.d., z namenom, da se ugotovi, ali je to k.d. res storjeno, kdo ga je storil in da se storilcu dodeli kazen, ki je predvidena v materialnem kaz. pravu. Inkvizicijski postopek se deli na 2 glavna dela: preiskavo in sojenje (srednjeveška lat. beseda *inquisitio* – preiskava).

1/ preiskava: vodil jo posebni preiskovalec – **inkvirent**, ki je začel preiskavo, ko je na kakršenkoli način izvedel, za verjetnost, da je bilo storjeno k.d., ki ni neznatnega pomena. Na začetku preiskave je inkvirent zaprl obdolženca – **inkvizita** v preiskovalni zapor, ki je bil v vsakem primeru obligatoren (ta je bil obligatoren tudi v nekaterih akuzatornih k.p., npr. v angleškem – vendar se je tu obdolženec največkrat lahko spustil na prostost proti jamstvu). V preiskavi je inkvirent izpraševal obdolženca in pričel z namenom, da se primer v tolikšni meri razjasni, da se lahko odloči o kaz. odgovornosti obdolženca. Pri vseh težjih k.d. se praktično ni moglo odločiti o krivdi, če inkvizit ni priznal krivde, zato si je moral inkvirent z vsemi sredstvi prizadevati, da bi od obdolženca dobil priznanje. V ta namen je imel na razpolago **torturo** (mučenje). Če inkvizit v preiskavi ni hotel prostovoljno priznati krivde, ta pa mu ni bila dokazana z vsaj dvema pričama (očividcema) in ga je bilo treba po mnenju inkvirenta mučiti (ker je bilo veliko indicev za k.d.) – tedaj je moral inkvirent predati predmet sodišču, da odloči, ali se obdolženec postavi pod torturo. V preiskavi je imel obdolženec pravico podati svojo obrambo, ki jo je moral dokazati. V inkvizicijskem postopku nekaterih evropskih držav je v določenem zgodovinskem obdobju obdolženec moral imeti zagovornika, ki je imel omejene pravice.

2/ sojenje: vsa opravljena dejanja so morala biti zapisana in opisana v zapisniku. Zapisniki o preiskovalnih dejanjih in o morebitnih sodnih odločitvah med preiskavo so sestavljali spis predmeta (*acta*). Po zaključeni preiskavi je inkvirent dostavil celoten spis sodnemu svetu, ki je bil pooblaščen, da razsodi o inkvizitovi kaz. odgovornosti. Sodišče je razsodilo izključno na podlagi spisa (inkvirent pri tem ni imel pravice sodelovati). Kar ni bilo v spisu, za sodišče ni obstajalo (*quod non est in actis non est in mundo* – kar ni v spisih, ne obstaja). Sodišče ni videlo ne obtoženca, ne prič, temveč samo zapisnike o njihovih izpovedbah v preiskavi. Sodišče je lahko izreklo obsodilno ali oprostilno sodbo, lahko pa tudi sodbo, s katero se inkvizit "izpusti iz sojenja" (*absolutio ab instantia*) → v tem primeru se inkvizit ni razglasil niti za krivega niti za nedolžnega. Na prostost je bil izpuščen, ker ni bilo dovolj dokazov za obsodbo, vendar je še naprej ostal sumljiv, da je storil k.d. Njegov pravni položaj je bil zelo negotov, ker se je postopek proti njemu lahko vsak čas spet začel, on pa se ni mogel braniti z ugovorom, da je stvar že pravnomočno rešena.

RAZLIKE MED AKUZATORNIM IN INKVIZICIJSKIM POSTOPKOM

- 1) Pri akuzatornem so funkcije pregona, obrambe in sojenja razdeljene in vsaka od njih zaupana posebnemu procesnemu subjektu (prednost pred inkvizicijskim). V inkvizicijskem postopku pa ima inkvirent, ki vodi najvažnejši del postopka, v rokah funkcijo pregona (postopek se začne na njegov predlog) in obtožbe med celotno preiskavo. Obdolžencu so bile dane zelo majhne možnosti obrambe, od inkvirenta pa se je pričakovalo, da v preiskavi zastopa tudi obdolženčevo obrambo. Pri tem pa je moral inkvirent izvršiti svojo najvažnejšo funkcijo: zbrati vse potrebne dokaze o kaz. odgovornosti obdolženca. Kumulacija funkcij v rokah inkvirenta je glavna slabost inkvizicijskega postopka. Ni bil dovolj sposoben za objektivnost, saj je:
 - postopek začel na lastno pobudo (že v začetku je bil torej v precejšnji meri prepričan v obdolženčevo kazensko odgovornost);
 - med preiskavo vzdrževal kaz. pregon.
- 2) V inkvizicijskem postopku ni strank (pri akuzatornem postopku stranki: tožnik, obtoženec). Obdolženec se med preiskavo nahaja nasproti državnemu organu, ki izvršuje vse funkcije, ki jih v akuzatornem postopku med preiskavo vršita tožilec in sodišče, delno pa ima tudi funkcijo obrambe.
- 3) Pismenost postopka: Sodišče ne ocenjuje dokazov neposredno, temveč preko spisa preiskave (v akuzatornem postopku: načelo neposrednosti). To je tudi pomanjkljivost tega postopka v primerjavi z akuzatornim.

- 4) Popolna tajnost postopka: procesnim dejanjem ne more noben prisostvovati, navzoče so samo osebe, ki sodelujejo pri teh dejanjih. Ta postopek torej ni mogel javnosti dati takega zaupanja kot akuzatorni (javni).
- 5) Tortura: v inkvizicijskem postopku se je vse do konca zgodovinskega obdobja tega postopka proti obdolžencu legalno sprejemalo kruto mučenje (tortura), da bi se na ta način s pomočjo priznanja, pridobljenega s torturo, "odkrila resnica" o njegovi kaz. odgovornosti. Torturo so brez priznanja prenesli samo najbolj telesno in duševno vzdržljivi obdolženci – rezultat spremembe tega drastičnega sredstva skozi stoletja je bil ta, da so mnogi nedolžni bili težko mučeni in obsojeni na smrt, medtem ko so mnogi vzdržljivejši krivci pobegnili kazni. Do ekstremnega absurda je pripeljalo sprejetje torture v procesih proti čarovnicam, ki so jih skozi stoletja masovno vodili v skoraj vseh evropskih državah. V teh zloglasnih procesih so s pomočjo strašne torture dobivali priznanja (potrebni za obsodbe) tisočih žena, za popolnoma izmišljene, fantastične zločine čarovništva (magije).

Kljub vsem svojim negativnim stranem je inkvizicijski k.p. za svoj čas pomenil napredek v zgodovinskem razvoju načina postopanja proti storilcem k.d. Postopek je intenzivno razvil načelo, da je država dolžna sistematično skrbeti, da bodo storilci k.d. kaznovani in da to ne sme prepustiti slučaju. V ta namen se ne sme prepustiti oškodovancu (kot je bilo to v obdobju pred inkvizicijskem k.p.) da odloči, ali bo tožil storilca k.d. ali ne, temveč mora obstajati državni organ, ki bo po uradni dolžnosti pričel postopek (ko na kakršenkoli način zve, da je verjetno, da je storjeno k.d.). Ta državni organ (inkvirent v inkvizicijskem postopku) začne in vodi postopek ne glede na to, ali oškodovanec to želi ali ne.

Načelo oficialnosti k.p.: storilci k.d. se preganjajo po uradni dolžnosti (*ex officio*), k.p. se začne in vodi po uradni dolžnosti. To načelo je tudi v mešanem k.p.

3. MEŠANI KAZENSKI POSTOPEK

Zgodovinski nastanek: inkvizicijski postopek je ostal nedotaknjen vse do konca 18. stol. (javno mnenje mu vse do konca 17. stol. ni nasprotovalo, strogo pravosodje se je štel za dobro pravosodje – kljub torturi in drugim pomankljivostim je veljal za potrebno strogost). Javno mnenje se je spremenilo šele v 2. pol. 18. stol., ko so se spremenile družbene in kulturne razmere. V ospredje je vedno bolj prihajalo vprašanje osebnih in političnih pravic državljana in vprašanje svobode osebnosti in njeno razmerje do države (to pa je zadevalo tudi področje kaz. pravosodja). Javno mnenje je kritiziralo negativne strani inkvizicijskega postopka (zlasti tajnost sojenja, tortura, samovoljnost v postopku in sodne zmote). Vse to je v Franciji pripeljalo do prvih reform še pred začetkom revolucije (1788 ukinjena tortura), po revoluciji pa leta **1808** do **Zakonika o kazenski preiskavi** (Code d'instruction criminelle), ki je prototip vseh sedanjih zakonikov o kazenskem postopku evropskih kontinentalnih držav (te so v 19. stol. reformirale svoj dotedanji inkvizicijski postopek). V zakoniku je prvič prišel do veljave tip mešanega k.p. Nekateri temeljni elementi zakonika so pridobitve trajne vrednosti in so sprejeti v zakone mnogih evropskih držav.

Pojem in temeljne značilnosti: ni ga lahko definirati, ker ni zgrajen na enotnem načelu, temveč je rezultat sinteze dveh nasprotnih: načela inkvizicijskega in načela akuzatornega postopka. V mešanem postopku se prepletajo elementi obeh postopkov. Osnovna značilnost: na I. st. se deli predvsem v 2 temeljna dela: *pripravljalni postopek* (preiskava; tu prevladujejo elementi iz inkvizicijskega postopka) in *glavno obravnavo z izdajo in objavo sodbe* (na gl. obravnavi so elementi iz obeh postopkov). Med njiju pa se vključuje še tretji, prehodni del: *postopek obtoževanja z morebitno kontrolo obtožbe*.

Potek postopka:

- ❖ **pripravljalni postopek**: v glavnem je zgrajen po vzoru preiskave v inkvizicijskem postopku (brez torture). Njegov namen je, da sum o storjenem k.d. s preiskovanjem toliko razjasni, da se lahko odloči, ali naj bo v konkretnem primeru neka določena oseba pred sodiščem obtožena za določeno k.d. ali se bo postopek ustavil + da se pripravi gradivo za sojenje na gl. obravnavi (če pride do nje). Postopek se začne po uradni dolžnosti (ne glede na voljo oškodovanca). Inicijativo za postopek lahko daje samo poseben organ (**DT**), ki ima v rokah kaz. pregon. Funkcija pregona je ločena od funkcije ugotavljanja dejstev ali preiskovanja – to opravlja **preiskovalni sodnik** (v nekaterih državah ti funkciji nista vselej ločeni in obe opravljajo isti organi → objektivnost vodenja postopka tu ne more biti zagotovljena). Preiskovalni sodnik lahko zaslišuje obdolženca. Pripravljalni postopek je tajen (npr. v mnogih deželah pri zasliševanju obdolženca ne moreta biti navzoča niti njegov zagovornik niti DT – razen če je ta pristojen za opravljanje preiskave).

Obdolženčeva pravica do obrambe v pripravljalnem postopku je v razl. evropskih državah razl. omejena. To velja zlasti za njegovo pravico do vpogleda v spis lastne kaz. zadeve (popolna seznanitev z obremenilnimi dokazi) in pravico, da brez nadzora komunicira s svojim zagovornikom (če je v priporu). Te omejitve opravičujejo s potrebo, da se prepreči obdolžencu z zlorabo svojih pravic obrambe izigrati preiskavo. Vendar pa se mu mora dati

priložnost, da navede svojo obrambo, ki se mora preiskusiti. V pripravljalnem postopku se morajo zbrati tudi dokazi, ki jih je obdolženec navedel v svojo obrambo.

- ❖ **vmesni stadij:** v njem pristojni organ (upravičeni tožilec) na osnovi gradiva (zbranega v pripravljalnem postopku) odloči, ali bo obdolženec obtožen in izročen sodišču v sojenje ali pa bo postopek ustavljen.
- ❖ **glavna obravnava:** če je obdolženec obtožen in izročen sodišču (v sojenje), preide postopek v stadij gl. obravnave.

⇒ **akuzatorni elementi:** sodišče izda sodbo na osnovi razprave, ki jo opravi sodeči senat v kontradiktornem postopku s sodelovanjem obeh strank (temeljni akuzatorni element). Stranki navajata svoja stališča in predlagata dokaze za ugotavljanje dejstev, na katera se sklicujeta. Vsaka stranka ima pravico izpodbijati navedbe in trditve nasprotni stranke, podati svojo presojo vseh izvedenih dokazov in predlagati sodišču tako končno odločbo, ki jo je po njeni presoji treba sprejeti. Sam obtoženec ima neomejene procesne možnosti za obrambo. Nadaljnji akuzatorni elementi: načela javnosti, ustnosti in neposredne ocene dokazov.

⇒ **inkvizicijski elementi:** čeprav je institut gl. obravnave prevzet iz akuzatornega k.p., je njena organizacija v mešanem k.p. pod velikim vplivom idej, ki izvirajo iz inkvizicijskega postopka (to najbolj pride do veljave v položaju sodišča, zlasti predsednika senata). **Dokazovanje** (ena najvažnejših funkcij na razpravi) ima sodišče povsem v svojih rokah (inkvizicijska maksima) → njegova naloga je, da razišče in ugotovi dejansko stanje, ki bo podlaga njegovi sodbi (stranke mu s svojimi predlogi pri tem samo pomagajo). Sodišče sprejema dokazne predloge strank samo, če meni, da so smotrni za ugotovitev odločilnih dejstev. Pri tem ima povsem proste roke za izvedbo tudi takšnih dokazov, ki jih nobena od strank ni predložila. Obdolženca, priče in izvedence zaslišuje najprej sodišče (predsednik senata), šele nato dobijo to pravico stranke. Nadaljnji element, prevzet iz inkvizicijskega postopka: pravica sodišča, tožilca in zagovornika, da obdolženca zaslišujejo (izprašujejo). V čistem akuzatornem postopku nimajo te pravice niti sodišče, niti stranke. V mešanem k.p. obdolženec ni dolžan odgovarjati na vprašanja (ki mu jih postavljajo sodišče, tožilec, zagovornik).

~~~~~

MEŠANI AKUZATORNO-INKVIZICIJSKI KAZENSKI POSTOPEK (Bayer)

Kazenski postopki današnjih evropskih kontinentalnih držav sodijo v t.i. mešani k.p., ki je kombinacija elementov obeh postopkov. Prototip skoraj vseh današnjih zakonikov o kaz. postopku evropskih kontinentalnih držav je francoski **Code d'instruction criminelle** (Zakonik o kazenski preiskavi) iz leta 1808, ki je bil s kasnejšimi spremembami veljaven v Franciji vse do 2.3.1959. V tem zakoniku je prvič prišel do izraza tisti tip mešanega k.p., ki ga danes srečujemo skoraj v vseh kontinentalnih državah (poleg Francije predvsem v Italiji, Nemčiji, Belgiji, Švici – op. podatek iz leta 1960). Francoski zakonik iz l. 1808 sicer ni prvi v zgodovini naredil tip mešanega k.p., vendar pa se od njega dalje šteje moderna oblika tega postopka, kot ga srečujemo v večini evropskih kontinentalnih držav. Postopek tega francoskega zakonika je rezultat sinteze dveh antitez: elementov inkvizicijskega k.p., kot je bil v Franciji pred francosko revolucijo (1789) in akuzatornega k.p., ki so ga po angleškem vzoru vnesli francoski revolucionarji z zakonikom iz l. 1791. Zakonik iz l. 1808 je bil vzor zakonodajalcem drugih evropskih držav, ko so v 19. stol. reformirale svoj dotedanji inkvizicijski k.p. v eri demokratizacije družbenega življenja. Nekatere osnovne postavke tega zakonika se lahko smatrajo za trajne vrednosti, saj so vsebovane v zakonih več evropskih držav, kjer veljajo že dolgo časa. Tudi kaz. pravo nekdanje YU je sprejelo nekatere od teh principov.

Definirati tip mešanega k.p. ni tako enostavno kot prejšnja dva (je rezultat sinteze obeh nasprotujočih si postopkov). Postopek se deli na dva osnovna dela: pripravljalni postopek (preiskava) in glavno obravnava s sprejetjem in razglasitvijo sodbe. Med njiju se vključuje še tretji, prehodni del: postopek obtoževanja z morebitno kontrolo obtožbe.

1/ Pripravljalni postopek (preiskava): v glavnem je zgrajen po vzoru preiskave inkvizicijskega k.p., seveda brez torture (ta je bila v Evropi ukinjena še v obdobju inkvizicijskega k.p., v kontinentalnem delu Hrvaške je bila ukinjena 1776). Postopek se začne na predlog državnega organa, ko na kakršenkoli način zve, da obstaja verjetnost, da je bilo storjeno k.d. Postopek se načeloma torej začne po uradni dolžnosti (ne glede na voljo oškodovanca). Tu pride do izraza načelo oficialnosti k.p. Organ, ki daje pobudo za začetek pripravljalnega postopka, v mnogih državah ni pooblaščen, da sam opravlja ta postopek. Funkcija pregona (zahteva za začetek pripravljalnega postopka in zastopanje interesa pregona med pripravljalnim postopkom) je ločena od funkcije preiskovanja – vsaka je zaupana svojemu državnemu organu. Funkcijo pregona vrši **državni tožilec**, funkcijo preiskovanja pa **preiskovalni sodnik** (v nekaterih državah ti dve funkciji nista ločeni – obe vršijo isti organi). Delitev funkcij pa zagotavlja objektivnost organa, ki vodi pripravljalni postopek (akuzatorni element). Ostali elementi so vzeti iz inkvizicijskega k.p. S preiskavo se:

- odloči, ali bo v določenem primeru določena oseba obtožena za določeno k.d. ali pa se bo postopek ustavil,
- pripravi material za sojenje na gl. obravnavi, če pride do nje (zbiranje dokazov, zaslišanje obdolženca).

Pripravljalni postopek je tajen (ne morejo biti navzoči: državljani in pri posameznih dejanjih postopka tudi ne vsi subjekti, ki sicer sodelujejo v pripravljalnem postopku). V različnih evropskih državah je v pripravljalnem postopku obdolženčeva pravica obrambe različno omejena (predvsem pravica obdolženca, da vidi spis svojega predmeta in se spozna z obremenilnimi dokazi). Te omejitve in tajnost postopka tudi proti udeležencem se opravičujejo s potrebo, da se prepreči, da obdolženec izigra preiskavo z zlorabo pravice obrambe.

Pred sodišče pa se lahko postavi samo tisti obdolženec, ki je obremenjen z dovolj dokazi, da je zelo verjetno, da ga bo sodišče obsodilo. Vrednost dokazov obtožbe se lahko oceni samo, če se primerjajo z dokazi obrambe. Zato se morajo v pripravljalnem postopku zbrati tudi dokazi, ki jih je obdolženec navedel v svojo obrambo.

2/ Postopek obtoževanja: po zaključku pripravljalnega postopka nastopi vmesna faza, v kateri pristojni organ na osnovi zbranega gradiva odloči ali bo obdolženec obtožen ali pa se bo postopek ustavil. Če je obdolženec obtožen in predan sodišču, preide postopek v naslednji stadij (glavna obravnava).

3/ Glavna obravnava: v pripravljalnem postopku prevladujejo elementi, vzeti iz inkvizicijskega postopka, na gl. obravnavi pa v veliki meri pridejo do izraza elementi enega in drugega postopka. Kot osnovni akuzatorni element gl. obravnave je treba vzeti okoliščino, da sodišče ne odloči na temelju rezultata pripravljalnega postopka, na zasedanju senata, na katerem so navzoči samo člani sodišča (tako kot v inkvizicijskem k.p.), ampak sodišče odloči na temelju razprave (kontradiktornost), v kateri poleg sodišča obe stranki podajata svoja mnenja in predlagata dokaze. Na razpravi ima vsaka stranka pravico, da pobija navedbe nasprotne stranke, da se izjasni o vseh izvedenih dokazih in predlaga sodišču, kakšno končno odločitev naj sprejme. Obtoženec ima neomejene procesne možnosti obrambe.

Načelo javnosti in ustnosti ter neposredne ocene dokazov: elementi, vzeti iz akuzatornega k.p.

Najvažnejši inkvizicijski element na gl. obravnavi prihaja do izraza v položaju sodišča (predvsem predsednika senata).

V čistem akuzatornem k.p. je vsa pobuda v rokah strank: same predlagajo dokaze, zaslišujejo "svoje" priče in izvedence, nasprotna stranka pa jih ima pravico "kontra zaslišati". Glavna funkcija sodišča je, da pazi, da se stranke v svojem medsebojnem razpravljanju pred sodiščem držijo predpisov (ki urejajo to razpravljanje) in da se pri samem dokazovanju ravnajo po predpisih o dokazovanju. Sodišče intervenira samo, da vzdržuje disciplino na razpravi in sprejme odločitve, ki jih je tekom razprave potrebno sprejeti zaradi upravljanja s postopkom.

Povsem drugačna je slika pri mešanem postopku (glede funkcije sodišča): eno od najvažnejših funkcij na razpravi – dokazovanje – ima sodišče popolnoma v svojih rokah. Sodišče mora samo raziskati dejansko stanje, na podlagi katerega bo izdalo odločbo, dokazni predlogi strank mu pri tem samo pomagajo. Sodišče pri tem lahko izvede tudi tiste dokaze, ki jih ni predlagala nobena od strank. V prvi vrsti sodišče izprašuje obtoženca, priče in izvedence, šele nato lahko te osebe izprašajo stranke. Načelo, da na gl. obravnavi sodišče raziskuje resnico o dejstvih, na katerih bo zasnoval svojo odločitev, se v teoriji imenuje **preiskovalna** ali **inkvizicijska maksima** (ta je prevzeta iz inkvizicijskega k.p., kjer sploh ni strank in je zato samo po sebi razumljivo, da sodišče raziskuje dejstva).

Pravica sodišča, tožilca in zagovornika, da izprašujejo obtoženca (element, prevzet iz inkvizicijskega k.p.): v čistem akuzatornem k.p. niti sodišče niti stranke nimajo te pravice. V mešanem k.p. obtoženec ni dolžan odgovarjati na vprašanja, ki mu jih na razpravi postavljajo sodišče, tožilec in zagovornik. Sodišče nima možnosti, da obtoženca v to prisili (v inkvizicijskem postopku pa je imel to možnost).

Odločba sodišča temelji samo na osnovi tistih dokazov, ki so bili izvedeni na gl. obravnavi.

~~~~~